30–50 cm storio mažai intensyvus smėlingas sluoksnis su pavienėmis keramikos šukėmis. Viršutinė 30–50 cm storio kultūrinio sluoksnio dalis pagal gana gausius radinius datuojama XIX a. pabaiga – XX a.

Žvalgomųjų tyrinėjimų Anykščių dvarvietės PR dalyje (pastato J. Biliūno g. 55 aplinkoje) metu neradus žymesnio senesnio užstatymo pėdsakų, dar kartą patvirtintas faktas, kad senųjų dvarviečių teritorijoje pastatai buvo išsidėstę retai. Jų lokalizavimas įmanomas tik tokias teritorijas tyrinėjant dideliais plotais arba paviršių žvalgant moderniais geofiziniais metodais.

The Anykščiai manor site

In 2007 the LAD excavated 11 test pits (a total area of 11 m^2) in the vicinity of a wooden building that was erected in 1883 and stands in the SE part of the Anykščiai manor site (East Lithuania, the city of Anykščiai) (Fig. 1) and discovered a 40–80 cm thick cultural layer, which, on the basis of the sparse finds (mostly ceramic sherds), dates to the 18th–20th centuries. Up until the second half of the 19th century, the investigated site was used for gardens and other non-intense agricultural activities. Only a 30–50 cm thick, low intensity sandy layer with isolated ceramic sherds was created in this area.

Algirdas Žalnierius,
Augustina Grinkevičiūtė

Kruonio dvarvietė

Kruonio dvarvietė yra Kruonio miestelio PV dalyje, ant aukštumos, esančios dešiniajame Kruonės upelio slėnio šlaite. Dvarvietės teritorijoje stovi mūrinė Kruonio pagrindinė mokykla bei keli miestelio gyventojų sklypai su gyvenamaisiais ir ūkiniais pastatais. Dvaro mūrinių rūmų liekanos stovi ant paties Kruonės upelio slėnio šlaito, keli metrai į P nuo mūrinio mokyklos pastato.

Žvalgomieji archeologiniai tyrinėjimai Kruonio dvarvietėje buvo atlikti 2004 m. Tyrinėjimų metu buvo ištirtas 17,4 m plotas (*ATL 2004 metais*, V., 2006, p. 163–166). 2005 m. Kaišiadorių savivaldybei paskyrus lėšų, archeologiniai tyrinėjimai buvo pratęsti nustatant dvaro pamatų liekanų būklę. Buvusių dvaro rūmų V pusėje buvo iškastos 6 įvairaus dydžio perkasos ištiriant bendrą 47,6 m^2 plotą, nustatytas preliminarus Kruonio dvaro rūmų planas (*ATL 2005 metais*, V., 2006, p. 196–202). 2006 m dvarvietės archeologinių tyrinėjimų metu buvo iškastos 5 perkasos ištiriant bendrą 67,6 m^2 plotą. Trys perkasos buvo iškastos buvusių dvaro rūmų vietoje. Toliau tyrinėjant dvaro rūmų liekanas buvo rastas dar vienas rūsys priestato P dalyje ir rūsio laiptinės narvelis. Viena perkasa buvo iškasta į R nuo pirmųjų dvaro rūmų, ieškant 1974 m. aptiktos sienos vietos. Perkasa 14 buvo iškasta į V nuo dvaro rūmų esančioje privačioje valdoje, norint nustatyti čia susidariusio kultūrinio sluoksnio storį ir chronologiją. Iki 40 cm storio kultūriniame sluoksnyje ir duobėse buvo rasta daug archeologinių radinių, datuotinų nuo XVI a. vidurio iki XVII a. pirmos pusės (*ATL 2006 metais*, V., 2007, p. 230–238).

2007 m. tyrinėjimų tikslas – toliau tirti nuolat ardomą kultūrinį sluoksnį dvarvietės PV dalyje. Tai pat buvo pratęstos 1974 m. surastos sienos paieškos. Buvo iškastos 4 įvairaus dydžio perkasos ištiriant 79 m^2 plotą. Tyrinėjimų radiniai perduoti į KšM.

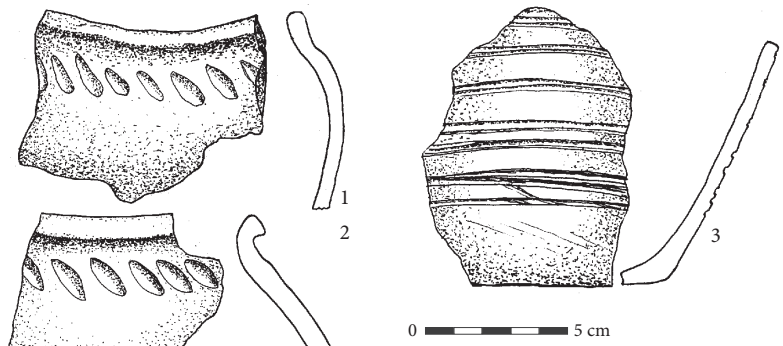
Dvarvietės PV teritorija šiuo metu yra padalyta į privačius sklypus, kuriuose prie dvarvietės dalį V ribojančios gatvelės stovi gyvenamieji ir ūkiniai miestelio gyventojų pastatai. Sklypų R dalyje yra daržai ir sodai. Kaip parodė 2007 m. tyrinėjimai, ant Kruonės upelio esančiame P sklype yra susiklostęs tik iki 40 cm storio kultūrinis pilko juodžemio sluoksnis, permaišytas nuolat ariant daržus. Be to, kultūrinis sluoksnis ardomas įrengiant gėlynus, sodinant medžius, atliekant įvairius aplinkos tvarkymo ir kitus ūkinius darbus. Todėl 2007 m. buvo nutarta tyrinėti ir Š pusėje esantį sklypą, siekiant nustatyti čia esančio kultūrinio sluoksnio stratigrafiją ir chronologiją.

Š sklype buvo iškastos 3 perkasos, orientuotos R–V kryptimi, ištiriant bendrą 71 m^2 plotą. Tyrinėtame plote žemės paviršius lygus, čia šiuo metu yra sklypo daržas. Virš pirminio žemės paviršiaus, kurį sudaro gelsvas smėlis, yra susidaręs nuo 20 iki 80 cm storio kultūrinis sluoksnis. Ploniausias kultūrinis sluoksnis yra perkasų R dalyje, kur jo storis yra apie 20–25 cm. Į V pirminis žemės paviršius tolygiai žemėja ir perkasos V gale kultūrinio sluoksnio storis siekia 80 cm. Virš pirminio žemės paviršiaus yra susiklostęs pilko juodžemio sluoksnis. Perkasų R dalyje jis vienalytis, permaišytas ariant žemę. Perkasų V dalyje, kur sluoksnio storis pasiekia 70–80 cm, galima išskirti nuo 5 iki 35 cm storio apatinę jo dalį, besiskiriančią tamsesne spalva. Virš jo supilti iki 10–15 cm smulkių griuvenų ir smėlio sluoksneliai, o paviršiuje yra apie 20 cm storio ariamos pilkos žemės sluoksnis.

Aiškesnių buvusio užstatymo pėdsakų nerasta. Perkasoje 15, kv. 10 nuo pirminio žemės paviršiaus yra iškasta 63 cm pločio ir 30 cm gylio duobė, kurioje buvo rasti du pailgi 25x18x24, 26x24x18 cm dydžio lauko rieduliai, buvę mūre. Perkasoje 16 virš pirminio žemės paviršiaus kv. 18–19 surasta supilta kalkių skiedinio trupinių ir smulkių griuvenų krūvelė. Joje buvo plokštinės čerpės šukė su liežuvėliu. Perkasos, kv. 21–24 nuo apatinio sluoksnio paviršiaus buvo iškasta 3,25 m pločio duobė, užpilta statybinėmis griuvenomis, stambiais lauko rieduliais, kurių dydis yra nuo 25x30x38 iki 26x30x44 cm. Pradžioje manyta, kad tai gali būti išardytų pastato pamatų užpylimas, bet jokių pamatų pėdsakų lygiagrečiai P ir Š pusėje kastų perkasų vietose nepastebėta. Griuvenose surastos pusplytės yra 13,5–15x6–7,5 cm storio ir primena dvaro rūmų priestato plytas, tačiau duobės užpylime kitų radinių nerasta, todėl tiksliau datuoti ar priskirti supiltas griuvenas konkretesniam pastatui šiuo metu negalime. Surasti griuvenų supylimai galėjo atsirasti tiek griaunant dvaro rūmų priestatą, tiek dvarvietės P pusėje galėjusius stovėti mūrinius pastatus.

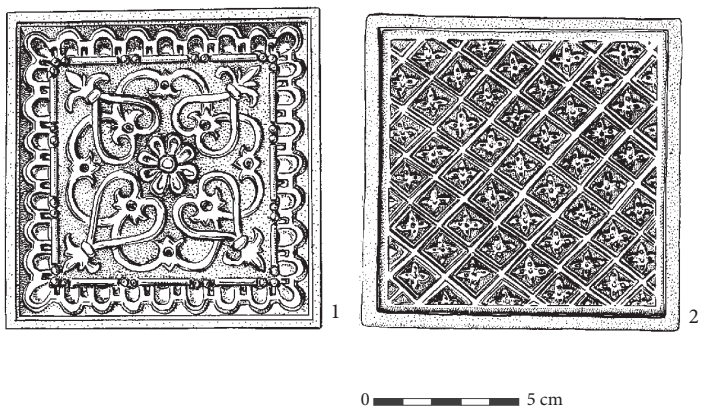
Geologinio smėlio paviršiuje buvo surastos dvi virimo puodų sienelių ir pakraštėlio bei indo dugno ir apatinės dalies šukės. Petelių srityje dvi šukės puoštos įstrižais įbraukimais, apatinės puodo dalies ir dugno šukės sienelės puoštos lygiagrečiomis linijomis. Puodai lipdyti, vėliau aplyginti, paviršius aplietas skysto molio sluoksniu, molyje yra smulkių grūsto akmens priemaišų. Virimo puodų šukės datuojamos XV a. Šių virimo puodų šukes reiktų priskirti ankstyviausiems radiniams, surastiems Kruonio dvarvietėje, ir datuoti XV a. (1 pav.).

Kultūriniame sluoksnyje ir perkasų V dalyje supiltame griuvenų sluoksnyje surasta puodyninių, plokštinių koklių, krosnių karūnėlių, buitinės keramikos šukių. Puodyniniai kokliai žiesti, degti oksidacinėje aplinkoje, turėjo kvadratines angas. Plokštiniai kokliai

1. XV a. virimo puodų šukės: 1–2 – ornamentuoti puodų pakraštėliai, 3 – apatinės indo dalies šukė. A. Žalnieriaus pieš.

Fig. 1. 15th century cooking pot sherds: 1–2 – decorated pot rims, 3 – a sherd from the bottom part of a vessel.

2. Koklių rekonstrukcijos: 1–2 – XV–XVII a. žaliai glazūruotas koklis, 3 – XVI a. antros pusės žaliai glazūruota krosnies karūnėlė. V. Trečiokienės pieš.

Fig. 2. Stove tile reconstructions: 1–2 – 15th–17th-century green glazed stove tiles, 3 – a green glazed 'crown' stove tile from the second half of the 16th century.

puošti stilizuotu augaliniu ir geometriniu, treliažo ornamentu, žaliai, baltai ir mėlynai glazūruoti (2:1–2 pav.). Išskirtini koklių fragmentai su Oginskių giminės herbu bei neglazūruoto koklio su žalios glazūros dėmėmis šukė. Lygiagrečiai šio koklio plokštės rėmeliui lotyniška šriftu dviem eilėmis atspaustas neįskaitomas užrašas. Puodyniniai kokliai datuojami XVI a. antrąja puse, plokštiniai kokliai – XVI a. pabaiga – XVII a. pirmąja puse. Ažūrinės karūnėlės šukės datuojamos XVI a. antrąja puse (2:3 pav.).

Surastų indų šukės žiestos, degtos oksidacinėje aplinkoje, glazūruotos. Išskirtina importinė iš baltos molio masės nužiesto puodo šukė ir banguota linija puošto virimo puodo sienelių šukė. Kartu surasta žaliai glazūruotos kraiginės čerpės šukė, juodos akmens plokštės fragmentas.

Perkasa 13a, kurios plotas yra 8 m^2, buvo iškasta į R nuo dvaro rūmų griuvėsių, pratęsiant 2006 m. iškastą perkasą 13 Š kryptimi. Kasant perkasą norėta surasti 1974 m. archeologinės žemės darbų priežiūros ataskaitoje aprašytos mūrinės sienos liekanas. Virš pirminio žemės paviršiaus, kurį sudaro šviesus smėlis, yra susiklostęs 40–75 cm storio kultūrinis sluoksnis. Perkasos Š dalyje virš pirminio žemės paviršiaus yra susidaręs apie 20 cm storio pilko juodžemio sluoksnis, R dalyje supiltas iki 20 cm storio smėlio sluoksnis. Viršutinį 24–55 cm storio sluoksnį sudaro XX a. supiltas oksiduotas žvyras, pilka žemė su smėliu ir velėna. Jokių užstatymo ir 1974 m. tyrinėjimų ataskaitoje aprašytos sienos pėdsakų nerasta.

Permaišytoje žemėje surastos dvi puodyninių koklių ir plokštinio koklio šukės. Puodyniniai kokliai žiesti, degti oksidacinėje aplinkoje, turėjo kvadratinę angą. Plokštinis koklis puoštas geometriniu ornamentu, glazūruotas balta ir mėlyna glazūra. Puodyniniai kokliai datuojami XVI a. antrąja puse, plokštinis koklis – XVI a. pirmąja puse.

The Kruonis manor site

In 2007, 3 trenches (a total area of 71 m^2) were excavated in the SW part and the regularly ploughed W part of the Kruonis manor site (Kaišiadorys district). A 20–80 cm thick cultural layer, which contained 16th–17th-century stove tile (Fig. 2) and household ceramic sherds, was recorded there. 3 15th century decorated cooking pot sherds (Fig. 1) were discovered 15–16 cm above the original ground surface in the trenches. These are the oldest finds so far discovered at the Kruonis manor site. No traces of the structures that existed in the SW part of the grounds were found but the layers of rubble and a rubble-filled pit that were found allow one to assert that a brick structure existed there.